

Remissvar gällande följande betänkanden:

- *Ut ur utsatthet. Utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution. (SOU 2023:97)*
- *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften - våldsutsatthet som behöver synliggöras. Utredningen om skydd, stöd och vård för personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi. (SOU 2023:98)*

Inledning

Alltid Sedd tackar för möjligheten att avge ett yttrande angående betänkandet "Ut ur utsatthet" avseende utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution (SOU 2023:97), samt "Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften - våldsutsatthet som behöver synliggöras" avseende Utredningen om skydd, stöd och vård för personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi (SOU 2023:98). Alltid Sedd är en ideell förening som arbetar uppsökande på nätet i syfte att ge stöd till barn och unga vuxna, i huvudsak mellan åldrarna 12 och 20 år som utsätts för kommersiell sexuell exploatering. Under perioden mellan 2019 - 2023 har föreningen kommit i kontakt med närmare 5000 barn och unga vuxna som lever i utsatthet. Genom vårt uppsökande arbete på internetforum där övergreppen förmedlas och begås, strävar vi efter att erbjuda ett lågtröskelstöd för att på sikt slussa vidare de som utsatts till andra samhällsinstanser för långsiktigt stöd och individanpassade insatser. Vårt mål är att stötta de vi möter för att ta sig ur exploateringen och få den behandling och de insatser de behöver och har rätt till för att återfå ett liv fritt från hot, våld och exploatering. Vi driver även en anonymiserad stödchatt, som sedan dess start i januari 2024 har blivit en viktig kanal dit hundratals barn och unga vänt sig till oss för att få stöd och råd i sin utsatthet. Med detta som bakgrund och utgångspunkt i vårt remissvar, vill vi framhäva de röster från utsatta barn och unga vuxna som vi dagligen ger stöd till. I detta remissvar har Alltid Sedd därför valt att koncentrera sig på de delar som är av särskild relevans för de barn och unga vuxna där en majoritet är flickor och kvinnor, som vi möter i vår verksamhet.

Alltid Sedds synpunkter på utredningarnas förslag

Erkännande och förtydligande av utsatthet för prostitution och pornografi/sexuell exploatering som en våldsform

- 10.3.1 (SOU 2023:97)** Utredningens målgrupper behöver lyftas fram i 5 § SoL
- 10.3.2 (SOU 2023:97)** Socialstyrelsen ska få i uppdrag att ta fram stöd till rättstillämpningen med anledning av ändringen i SoL
- 16.3.3 (SOU 2023:98)** Personer som utsatts för våld och övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi bör vara en tydligare del av de nationella stödlinjernas målgrupper
- 16.4.3 (SOU 2023:98)** En nationell stödfunktion om sexuellt våld bör omfatta utnyttjande i pornografiska syften

Alltid Sedd *tillstyrker* förslagen som tydliggör målgruppens status som en del av mäns våld mot kvinnor och flickor. Som medlemsorganisation i riksförbundet Unizon delar Alltid Sedd uppfattningen om att våldsutsatthet inom pornografiproduktion, sexuell exploatering och prostitution behöver vara en central del i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och definieras utifrån de allvarliga våldshandlingar och sexualbrott som de faktiskt handlar om. Samt att det behöver tydliggöras som uttryck för en kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i enlighet med delmål 6 i Sveriges jämställdhetspolitiska mål. Alltid Sedd delar vidare Unizons uppfattning om att detta tydligare hade kunnat avspeglas i utredningens definition av pornografi.

Förbättrad upptäckt och identifiering

Tillgänglig information och kontaktvägar

- 10.1.3 (SOU 2023:97)** Lättillgänglig information och tydliga kontaktvägar
- 10.3.8 (SOU 2023:97)** Kvinnofridslinjen och information riktad till utsatta ska stärkas
- 10.3.9 (SOU 2023:97)** Kontaktvägar för barn och unga utifrån deras åsikter och erfarenheter.

Alltid Sedd *tillstyrker* förslagen i utredningen om att förbättra upptäckten av utsatta samt tillgängliggöra information och tydliga kontaktvägar för målgruppen. Alltid Sedd vill framhålla att det är av vikt, precis som föreslås i utredningarna, att information och kontaktvägar tillgängliggörs på flera digitala plattformar och inte enbart på en nationell webbplats för att effektivt kunna nå målgrupperna, samt anpassas och tillgängliggörs för att nå ut utredningarnas målgrupper genom

exempelvis att finnas på flera språk för att informationen ska kunna nå de som saknar språk, nätverk och kunskap om sina rättigheter.

Alltid Sedd välkomnar förslagen om samverkan med civilsamhället för att bedriva anonymt chattstöd till barn och unga. Behovet av stödet är tydligt inom föreningens nuvarande verksamhet. Sedan 9 januari 2024 bedriver föreningen en stödchatt riktad till barn och unga utsatta för kommersiell sexuell exploatering. Under de första fyra månaderna har över 200 chattsamtal hanterats utan aktiv marknadsföring av chatten, vilket understryker behovet av både lågtröskelstöd och anonym kommunikation. Alltid Sedd vill poängtera att det är av vikt att den verksamhet som får i uppdrag att erbjuda stödet även har kapacitet att ge fortsatt individuellt och anonymt stöd under en period, för att undvika att stödsökande behöver upprepa sin berättelse flera gånger för olika personer i organisationen och på sikt kunna få motivation och hopp till vidare stöd och hjälp. En kontinuerlig och sammanhängande stödsats är avgörande för att bygga förtroende och säkerställa att barn och unga känner sig trygga i att söka stöd.

Uppsökande arbete

10.1.4 (SOU 2023:97) Uppsökande verksamhet och rutiner för att fråga om sexuell exploatering

10.3.10 (SOU 2023:97) Metoder för uppsökande verksamhet behöver utvecklas

16.4.1 (SOU 2023:98) Det uppsökande arbetet på internet bör kartläggas och utvärderas

Alltid Sedd stödjer utredningens förslag att stärka det uppsökande och identifierande arbetet för målgrupperna och välkomnar förslagen om samverkan med den idéburna sektorn. Om det uppsökande arbetet standardiseras genom exempelvis socialtjänsten (enl. 3 kap. 1§ och 5 kap. 1§ SoL) är det centralt med kontinuerlig uppföljning och samordning för att undvika att samma personer kontaktas flera gånger från olika håll eftersom detta istället kan riskera att skapa motstånd och otydlighet hos de som utsätts. Vid uppsökande arbete på digitala plattformar måste socialtjänstens befogenheter och roller vara tydliga för den stödsökande och vidareförmedling till andra instanser vara effektiv och välkoordinerad, för att förhindra att någon faller mellan stolarna.

Det är också nödvändigt att utvärdera om uppsökande arbete riktat mot barn och ungdomar i högre utsträckning riskerar att medföra att den sexuella exploateringen förflyttas till mer slutna och anonyma arenor om. Plattformarna

barn och unga utsätts genom är under ständig förändring, vilket behöver tas i beaktning.

Rutinfrågor och bedömningsmetoder

10.3.11 (SOU 2023:97) Rutiner för att fråga om våld samt bedömningsmetoder behöver utvecklas

16.2.1 (SOU 2023:98) Befintlig kunskap om identifiering av sexuell riskutsatthet och effektiva behandlingsmetoder inom hälso- och sjukvården bör samlas och spridas

Alltid Sedd *tillstyrker* utredningens förslag om att det behövs rutiner och frågeformulär för att fråga om våldutsatthet i prostitution/sexuell exploatering och utnyttjande pornografiska syften. Det är av vikt att dessa frågor och eventuellt tillhörande handledningsmaterial för yrkesverksamma utformas utifrån att det är en våldutsatthet snarare än en beteendeproblematik för att synliggöra det grova, såväl sexuellt som fysiska våld som målgrupperna ofta utsätts för, och att de yrkesverksamma som upptäcker utsattheten också har kompetens och kunskap att fånga upp utsattheten. Frågeguiden behöver också bygga på en förståelse av gränsförskjutningar och normaliseringen av det sexuella våldet, samt en kunskap hur vilka digitala plattformar där såväl förmedling till köp av sexuell handling, och sexualbrott begås på.

Alltid Sedd ser att begreppet sexuell riskutsatthet behöver problematiseras. Det behöver synliggöras att alla inom en eller flera missgynnande samhällsstrukturer inte är riskzonen för att bli utsatta, utan att det handlar om att förövare utnyttjar särskilt sårbara livssituationer samtidigt som samhällets stödinsatser sällan är anpassade till de som befinner sig under en eller flera missgynnande samhällsstrukturer vilket förvärrar och gör utsattheten än mer komplex.

Kunskap-, kompetens och metodutveckling

16.3.1 (SOU 2023:98) En långsiktig målgruppsanpassad informationssatsning som når både vuxna och barn

16.3.2 (SOU 2023:98) Vårdnadshavare bör få tillgång till information om sexuell riskutsatthet

16.4.2 (SOU 2023:98) Socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha tillgång till stöd som bygger på bästa tillgängliga kunskap

16.4.4 (SOU 2023:98) Yrkesverksamma inom skolor ska ha tillgång till kunskapsstöd utifrån bästa tillgängliga kunskap

16.4.5 (SOU 2023:98) Stöd för att skapa trygga och inkluderande samtal

bör särskilt riktas till yrkesverksamma som möter riskgrupper

Alltid Sedd *tillstyrker* ovan nämnda förslag och delar utredningens uppfattning om att kunskapen kring sexuellt utnyttjande i pornografiska syften/sexuell exploatering behöver höjas hos såväl professionella i barn och ungas närhet, som hos vårdnadshavare och andra viktiga i barns närhet. Vad gäller förslag **16.3.2**, och **16.4.2** är det särskilt viktigt att denna kunskap även sprids till exempelvis till särskilt förordnade vårdnadshavare, familjehem, jourhem och andra viktiga vuxna vid vårdnadsflyttningar, placeringar utanför hemmet och omplaceringar från en boendeinsats till en annan. Socialstyrelsens granskning av placeringsmönster bland barn och unga visar att majoriteten av långtidsplacerade barn har blivit placerade vid tre eller fler tillfällen, och var tionde barn blivit placerad fler än tio gånger.¹ För att effektivt stödja och fånga upp placerade barn och unga som en särskilt sårbar grupp är det därför avgörande att denna kunskap finns hos alla vuxna som är involverade i varje enskilt barns vård och boende oavsett placeringsform.

Förebyggande arbete

16.6.1 (2023:98) Förebyggande arbete bör ingå i överenskommelse mellan Staten och Sveriges Kommuner och Regioner

Alltid Sedd *tillstyrker* förslaget och instämmer i utredningens bedömning. Att vidta förebyggande åtgärder är nödvändigt både utifrån barns rätt till skydd och stöd från övergrepp, men också för att tidigt kunna fånga upp barn och unga som befinner sig i riskzonen för att utsättas för sexuell exploatering och dokumenterade sexuella övergrepp.

Skydd, stöd och vård

Lågtröskelverksamhet

10.1.1 SOU (2023:97) Specialiserad lågtröskelverksamhet i form av Mikamottagningar kopplade till hälso- och sjukvård

10.1.2 SOU (2023:97) Specialiserad lågtröskelverksamhet riktad till barn

¹ Socialstyrelsen (2023), Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Placeringmönster t.o.m 2020 bland barn och unga födda 1990 - 2004.

Alltid Sedd *tillstyrker* utredningens förslag om att utveckla specialiserade lågröskelverksamheter över hela landet och erkänner behovet av långsiktig finansiering för civilsamhällesorganisationer för att fortsätta komplettera den offentligt finansierade verksamheten. Avseende förslag **10.1.2** delas uppfattningen att ungdomsmottagningar spelar en avgörande roll som en del av det lågröskelstöd där barn och unga kan fångas upp och få stöd till vidareutbildning för skydd och stöd. Det finns också ett behov av kompetenshöjning bland anställda inom ungdomsmottagningar och elevhälsa. Genom att öka kunskapen och kompetensen inom dessa områden kan möjligheterna för tidig identifiering och ett effektivt stöd för barn och unga stärkas. Det är av yttersta vikt att inget barn riskerar att falla mellan stolarna till följd av åldersbegränsningar och bristande samverkan eller samordning i verksamheterna. Det är av avgörande betydelse att även ungdomar som fyllt 18 år kan fortsätta erhålla ett kontinuerligt och konsekvent stöd. Alltid Sedd ser vidare positivt på att liknande stöd kommer utformas i hela landet, men ser ett behov av att uppmärksamma att det kan vara svårare att söka stöd för sin utsatthet i mindre kommuner på grund av risken att den man söker stöd hos känner någon i ens närhet, vilket kan leda till ökad stigmatisering. Därför är det avgörande att säkerställa ett tillgängligt och enhetligt stöd över landet, med möjlighet till exempelvis digitala lösningar som kan erbjuda anonymitet och minska känslan av stigmatisering.

Exitprogram

10.2.1 (SOU 2023:97) Exitprogram för vuxna med en särskilt utsedd samordnare, tvärprofessionell grupp och en individuell plan

10.2.2 (SOU 2023:97) Program för barn med en särskilt utsedd samordnare, tvärprofessionell grupp och en individuell plan

Alltid Sedd *tillstyrker* utredningens förslag om exitprogram för vuxna och barn med en särskild utsedd samordnare och individuellt upprättad plan. Det är av yttersta vikt att programmet och stödet är ovillkorat och att exempelvis kvinnor/unga som själva begår brott men fortsatt befinner sig i prostitution/sexuell exploatering omfattas av stödet och insatserna även vid föremål för rättsliga påföljder, LVM-beslut eller dylikt. Det är också centralt att även kriminalvården ingår i de samlade insatser som föreslås i förslaget.

Traumamedveten omsorg på SiS

16.4.6 (SOU 2023:98) Arbetet med traumamedveten omsorg på SiS ungdomshem bör omfatta sexuell riskutsatthet

Alltid Sedd stödjer förslaget om att utveckla personalen på SiS ungdomshem kring traumamedveten omsorg, inklusive utbildning om sexuellt utnyttjande i pornografiska syften och det som utredningen benämner som sexuell riskutsatthet. Särskilt positivt är förslaget att involvera unga med egen erfarenhet av placeringar för att integrera målgruppens perspektiv och upplevelser, och kunna anpassa den vård SiS bedriver därefter.

Forskning visar att placerade unga tjejer och kvinnor ofta stämplas som sexuellt destruktiva eller definieras utifrån tidigare erfarenheter av sexuella övergrepp. Samtidigt råder en institutionskultur där samtal om sexualitet undviks, vilket leder till ökad skam, skuld och känslor av att vara avvikande.² Att införa traumamedveten omsorg och ökad kunskap kring sexuell exploatering är ett positivt steg för att främja återhämtning och läkning efter traumaerfarenheter. Dock krävs också en förändring i synen på placerade unga tjejer och kvinnor som självdestruktiva. Det är nödvändigt att skapa utrymme för samtal om sexualitet och samtycke på en övergripande nivå, och inte enbart fokusera på det som benämns som sexuell riskutsatthet. Detta är särskilt viktigt med tanke på att placerade barn och unga ofta har hög skolfrånvaro och knappt hälften går ut grundskolan med gymnasiebehörighet. Därmed riskerar många att missa grundläggande sexualundervisning i skolan. En holistisk ansats som inkluderar dessa aspekter är avgörande för att ge ett heltäckande stöd till denna särskilt utsatta grupp.³

Åtgärder som krävs för att programmen ska bli verklighet

Förslag från SOU 2023:97:

10.3.1 Utredningens målgrupper behöver lyftas fram i 5 kap. 11 § SoL

10.3.2 Socialstyrelsen ska få i uppdrag att ta fram stöd för rättstillämpningen med anledning av ändringen i SoL

10.3.3 Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ska verka för att alla kommuner ska kunna erbjuda exitprogram och program för barn samt för att kommuner och regioner ska utveckla specialiserad lågtröskelverksamhet. Socialstyrelsen ska förvalta programmet för barn

10.3.4 Utvecklingsmedel till kommuner och regioner öronmärkta för utredningens målgrupper

10.3.5 Särskilda barnkoordinatorer och förstärkt finansiering av regionkoordinatorerna för att stödja den lokala nivån

² T.ex. Överlien, Carolina. Institutionen som arena för skapandet av sexuell identitet. Samtal från ett särskilt ungdomshem (2006), Fasth, Amanda, Forsberg, Camilla och Näslund, Johan, *Kvinnors upplevelser av bemötande kring sin sexualitet under sin tonårstid som HVB-hemsplacerade* (2021).

³ Socialstyrelsen, individ och familjeomsorg, lägesrapport (2024, s. 7 f.

10.3.6 Vård- och behandlingsformer inom hälso- och sjukvård samt socialtjänstinsatser behöver utvecklas

Alltid Sedd *tillstyrker* förslagen. Avseende förslag **10.3.3** är det centralt att vara medveten om den stigmatisering som kan finnas i mindre kommuner när det kommer till att genomgå ett exitprogram. I sådana fall kan det vara relevant att utreda möjligheten att genomföra programmet digitalt eller på annan ort, särskilt med tanke på risken att de professionella kan vara personer som den som genomgår programmet har en personlig relation till, vilket kan leda till ökad stigmatisering och motvilja att ta emot stöd.

Brottet olaga våldsskildring

Förslag från SOU 2023:98:

19.1 Anmälningens benägenheten för olaga våldsskildring bör öka

19.2 Anmälningens benägenheten för brott mot person behöver öka

19.2.1 Det bör bli enklare att anmäla sexualbrott

19.3 Fler brott mot person skulle kunna upptäckas i redan upprättade anmälningar och pågående utredningar.

Utredningen framhåller att lagstiftningen kring olaga våldsskildring för närvarande inte fyller sin funktion, vilket framgår av det fåtal anmälningar som görs avseende våld som dokumenteras i pornografiskt syfte. Alltid Sedd ser ett behov av att ytterligare utreda och följa upp lagstiftningens effektivitet, även om Jämställdhetsmyndigheten genomför en informationssatsning riktad mot allmänheten. Detta är särskilt viktigt eftersom utredningen belyser ett jurisdiktionsproblem som kan leda till nedlagda utredningar när plattformarna är baserade i andra länder, samtidigt som kunskapen om lagstiftningen tycks vara låg hos. Alltid Sedd saknar konkreta förslag på hur lagstiftningen kan göras mer tillämpbar på de våldshandlingar och övergrepp som skildras i pornografin.

Alltid Sedd *ser tillstyrker* förslag **19.2.1** om att det bör bli enklare att anmäla sexualbrott och att Polismyndigheten bör få i uppdrag att införa dessa åtgärder genom sänkta trösklar. Det är viktigt att de poliser som möter utsatta har kunskap i sexualbrottsärenden, särskilt kopplat till våldsutsatthet i prostitution och pornografi och bemöter de som anmäler med en traumamedvetenhet.

Stockholm 05-24-2024

Hanna Melin

Verksamhetsansvarig, Alltid Sedd